

Begroting 2012-2015: anders doen met minder

Inleiding

Men kan veel van het kabinet Rutte zeggen, maar niet dat het niet consequent een fors bezuinigingsbeleid uitvoert. Na bezuinigingen op defensie, buitenlandse zaken en ontwikkelingssamenwerking, werden na de Statenverkiezingen de bezuinigingen op de gezondheidszorg, op bijstand, jeugdzorg, mensen met een handicap, op kunst, cultuur en onderwijs aangekondigd. Men kan hooguit zeggen dat dit kabinet de verkeerde mensen naar het Malieveld toe weet te drijven. Waarom stonden er geen schuimbekkende bonus-bankiers op het Malieveld? Waarom was er geen demonstratie van weggesaneerde consultants, in de plaats van Wajongers? Waar bleven de bussen van de bewoners van kapitale hypotheekwoningen? Waar waren de Gooische Vrouwen?

Dat er bezuinigd wordt staat niet ter discussie. Maar zelfs over de omvang ervan wordt nauwelijks meer gepraat. Dat is opvallend. In de internationale vergelijkingen doet Nederland het economisch heel behoorlijk. Buiten Nederland kijkt men vreemd op van de mate van overheidsbezuinigingen en vraagt men zich af of dat nodig, of zelfs wenselijk is. Het is dan waarschijnlijk dat andere dan vooral economische redenen een rol spelen bij de omvang van de bezuinigen. Die redenen zijn ideologisch.

Want de grote groep van mensen met een midden- en lager inkomen in Nederland zal het meemaken: op alles wat vóór en dóór hen is opgebouwd wordt bezuinigd. De zorg, de kinderopvang, het onderwijs, veiligheid, kunst en cultuur: het wordt duurder, fors duurder. Het voorzieningenniveau wordt schraal en de burger moet het allemaal zelf uitzoeken, maar moet het vooral zelf betalen. En passant wordt wel een flinke hoeveelheid gemeenschapszin van de burger verwacht. Reken uitsluitend op uzelf.

Voor mensen met een krasje geldt gewoon dat ze er niet meer zijn: ze worden opgeheven, niet omdat ze worden geholpen, maar omdat hun krasje vanaf 2012/2013 gewoon wordt ontkend. Lukt het ze niet, dan is er de schrale bijstand. Zo geeft het kabinet Nederland aan de burger terug. Succes ermee!

Gelukkig ontstaat er steeds meer consensus over de onwenselijkheid en -vooral- onuitvoerbaarheid van de bezuinigingsmaatregelen. De besluiten van het VNG congres hier in Ulft over de bezuinigingen bij de gemeenten zijn daar een goed voorbeeld van. Van VVD tot SP, van CDA tot GL en van PvdA tot D66. Het zijn die partijen die in het overgrote deel van de gemeenten en provincies in Nederland zijn opgezadeld met de uitvoering van grote delen van het bezuinigingsprogramma. Het kabinet speelt in op angst en onzekerheid van burgers en laat het aan lokaal over om het op te lossen. bevoegdheid gemeenten minimaliseren, verantwoordelijkheid gemeenten maximaliseren. Geen bal meer te vertellen. Maar straks wel alle kritiek Niet fraai, maar het past bij haar ideologie: individualisering bevorderen door de solidariteit af te breken in plaats van zelfredzaamheid te vergroten door gemeenschapszin te bevorderen.

De PvdA-fractie vindt daarom de programmabegroting 2012-2015 van de Oude IJsselstreek een verademing. We hebben niet veel te makken, maar het kleine beetje dat we hebben zetten we zorgvuldig in voor de groei van de kwaliteit van onze gemeente. Het college wil de smalle financiële marges gebruiken om het verschil te maken tussen een spiraal naar beneden of de spiraal naar omhoog. Het verschil tussen uitzichtloosheid en perspectief. Het college wil, net als de PvdA-fractie, blijven investeren in onderwijs, armoede bestrijden, werk, veiligheid en leefomgeving. Gelukkig legt het college de prioriteit dus niet dominant bij de bezuinigingen, zoals elders gebeurt. Het college blijft af van de 'jus van de samenleving' Wij gaan niet bezuinigen op voorzieningen. We blijven clubs en het verenigingsleven ondersteunen. We maken het bouwen van nieuwe scholen (multifunctionele accommodaties in Varsseveld en Ulft-Noord) en buurthuizen (Varsselder en Heelweg) mogelijk. Het muziekonderwijs, cultuur, welzijn en sport kunnen blijven rekenen op de steun vanuit de gemeente. Handen af van de dingen die er toe doen en het leven in de Oude IJsselstreek waardevol en aangenaam maken.

Onze gemeente moet prettig en aantrekkelijk zijn om te wonen en daar hoort bij de ondersteuning van de meest kwetsbare burgers van de Oude IJsselstreek, waaronder de ouderen. Gedeelde verantwoordelijkheid en volwaardige participatie van mensen blijft daarbij ons uitgangspunt: samen de gemeente zijn.

De fractie van de PvdA is dus positief over de hoofdlijnen die het college voorlegt in de begroting 2012-2015. De inkomsten nemen af dus moeten de uitgaven omlaag. Hierbij moeten keuzes worden gemaakt. De PvdA ziet dat bij de voorgestelde keuzes de uitgangspunten van het coalitieakkoord overeind blijven, kort gezegd: de gemeente werkt aan een gezonde woon-, leef- en werkomgeving.

De Programmabegroting 2012-2015

Maar we staan wel voor een flinke financiële opgave, waarbij ruimte gevonden moet worden om knelpunten op te lossen. Die financiële ruimte moeten we de komende jaren vooral vinden in Zero Based Budgeting (Zbb) en de samenwerking met anderen. In totaal moet dat in 2015 3,4 miljoen structureel opleveren. Het efficiënter benutten en exploiteren van accommodaties moet ook nog 1 miljoen opleveren. 'A hell of a job'. Om die taakstelling te realiseren moet er nog heel veel gebeuren in vooral de samenwerking en de Zbb. We rekenen erop dat de raad de komende periode meer duidelijkheid krijgt over de resultaten van onderzoeken en de mogelijk te nemen maatregelen. Want in het verdere traject van de begrotingsvoorbereiding zullen de verschillende financiële opgaven tegen elkaar moeten worden afgewogen. Dit zal lastige keuzes met zich meebrengen. Maar daar is de PvdA ook nooit voor weggelopen.

Het College van B&W in de Oude IJsselstreek stelt voor om de bezuinigingen en prioriteiten uit het coalitieakkoord onverkort te handhaven; de nieuwe bezuinigingen komen daar dus bovenop. Het grootste deel van de bezuinigingen moeten hun beslag krijgen door samenwerking en in de bedrijfsvoering. De gemeentelijke woonlasten worden niet verhoogd, maar zelfs iets verlaagd. Ook met deze keuze zijn wij het eens. De PvdA-fractie wil echter nog wel een aantal onderwerpen uit de begroting eruit lichten.

1. Samenwerken met anderen

In de eerste plaats de samenwerking met andere gemeenten en partijen. Die samenwerking moet in 2012 600.000 opleveren, de jaren daarna structureel 1,2 miljoen euro. In de ogen van de PvdA gaat de samenwerking veel te langzaam. Het college geeft aan dat de reden gelegen is in het feit dat de urgentie er bij anderen niet of veel minder is.

Toch vindt de PvdA dat de mogelijkheden om kosten te besparen door de samenwerking met andere O's veel meer moet worden geïntensiveerd. Vooral de samenwerking met Doetinchem

en de regio moet, zeggen we al jaren, kunnen leiden tot een hogere kostenreductie. Het delen van kennis, het elkaar uitlenen van personeel gebeurt regelmatig, maar intergemeentelijk projectmatig werken en het vormen van gezamenlijke diensten wil de PvdA-fractie veel meer op de regionale agenda. Waarom geen gedeelde diensten voor personeelszaken en automatisering? Pak ook de decentralisatie van Rijkstaken direct in regioverband op. Laat niet elke gemeente eerst afzonderlijk een beleidsnota maken maar presenteer direct een regionaal geformuleerde aanpak. Met gezamenlijke aanbestedingen en inkopen is de gemeente goedkoper uit. Ook het ontwikkelen van een regionale uitvoeringsdienst voor de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving moet de Oude IJsselstreek de kwaliteit en het regiobelang zwaarder laten tellen dan de omvang van de eigen organisatie.

2. Zero Based Budgeting

De PvdA denkt dat de competentie 'omgaan met onzekerheid' heel belangrijk wordt in de komende tijd. Ook onze gemeente moet terug naar de tekentafel en de plannen afstemmen op onzekerheid. De vertaalslag daarvan in de begroting kan dan ook niet achterblijven.

De kwaliteit van onze gemeentebegroting is namelijk vooral afhankelijk van de voorspelbaarheid van de omgeving. En die voorspelbaarheid is weg. De spelregels veranderen per dag en ook de gemeente moet zich daar op aanpassen.

Ook zijn we in onze huidige begrotingssystematiek gewend om lijnen uit het verleden door te trekken en te extrapoleren. We zijn bijvoorbeeld gewend dat financiering van uitgaven meestal geen probleem is. We gaan ervan uit dat afgegeven budgetten voldoende zijn of zondermeer kunnen worden benut.

De afgelopen periode hebben we in ieder geval geleerd dat de 'meest waarschijnlijke uitkomst' niet meer bestaat. We moeten ons, ook in de begroting, gaan instellen op een veel grotere onzekerheidsmarge. Daarbij zijn fundamentele vragen aan de orde. Fundamentele vragen die niet alleen door de financiële afdeling beantwoord kunnen worden. Wat doe ik als de Algemene uitkering nog meer daalt, wat doen we bij alweer forse overschrijdingen in de WMO.

Tenslotte is het maken van budgetbegrotingen duur en heeft in deze tijd steeds minder toegevoegde waarde omdat ze te snel achterhaald zijn. Het begrotingsproces kost gemiddeld 4 tot 5 maanden doorlooptijd en meer dan 15% van de totale beschikbare managementtijd.

En Einstein zei al:

We kunnen onze problemen niet oplossen met dezelfde manier van denken waarmee we ze hebben veroorzaakt

Zo'n andere manier van denken over en kijken naar een begroting is Zero Based Budgeting. Voor deze methode heeft het college gekozen. In dit systeem bouwt de budgethouder tijdens de budgetteringsronde het budget van het begin af aan opnieuw op, in plaats van het budget van vorig jaar te nemen en dit stapsgewijs naar boven of beneden aan te passen met een bepaald (klein) percentage.

Een sterk punt van Zero Based Budgeting is de duidelijke relatie die gelegd wordt tussen de werkzaamheden en de doelstellingen van de organisatie, verder stimuleert het creatief nadenken over een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering. Zero Based Budgeting verplicht de organisatie om scherper na te denken waarom en hoe iets wordt gedaan.

Inmiddels heeft het college een inventarisatie gemaakt en de eerste resultaten zijn in de begroting van 2012 verwerkt. Die resultaten hebben grotendeels betrekking op het

harmoniseren van tarieven, het beheer van de gemeentelijke accommodaties en niet invullen van vacatures.

De echte strategische heroriëntatie moet nog beginnen. De organisatorische keuzes zijn nog niet gemaakt. Toch boekt het college voor de jaren 2013 tot 2015 al wel bezuinigingen in, terwijl de discussie over wat voor een gemeente we willen zijn, bijvoorbeeld, nog in de lucht hangt. En dat is meteen ook het probleem met deze begroting. Het college zegt dat de methode kan helpen om de begroting vanaf 'de grond' op te bouwen, maar daarvoor is, concludeer ik, wel tijd nodig.

De PvdA-fractie vindt dat het systeem van Zero Based Budgeting in ieder geval de goede discussie naar boven brengt. Een discussie namelijk over hoe je op een andere manier de, in het coalitieakkoord vastgelegde, uitgangspunten, de doelstellingen en de beoogde effecten kunt bereiken. Kijk of je dingen anders kunt organiseren. Anders organiseren ook tegen de achtergrond van de maatschappelijke discussie over de rol van de overheid. Een overheid die regie voert en een overheid die minder werkt vanuit controle en meer vanuit vertrouwen. Die meer oplossingen op maat nastreeft in plaats van algemeen beleid en die meer op voet van wederkerigheid samenwerkt met burgers en organisaties in de gemeente. De PvdA-fractie beschouwt het Zero Based Budgeting vanuit die invalshoek ook als een kans om de gemeentelijke organisatie en processen te innoveren. Zo laten we onze begrotingssystematiek aansluiten op de fundamentele verandering van de manier waarop de overheid en de samenleving zich tot elkaar verhouden. Dat vraagt in alle gevallen ook gedragen politieke/bestuurlijke keuzes en andere politieke reflexen.

Het ZBB-proces moet volgens de PvdA-fractie daarom stevig worden opgepakt onder grote bestuurlijke betrokkenheid van zowel college als raad. Bovendien is een afgesproken, robuuste en standvastige aanpak (ook in de tijd) nodig, want er zijn veel weerstanden te overwinnen.

De PvdA-fractie stelt voor dat het college, met de begrotingswerkgroep van de raad, een plan van aanpak maakt en een soort 'scorekaart' ontwerpt die ervoor zorgt dat de raad steeds adequaat op de hoogte is van de ontwikkelingen en vooral de resultaten.

3. De Woonvisie

De woningsituatie in de Oude IJsselstreek verslechtert. De productie is gedwongen laag, de doorstroming stopt, huizen staan lang te koop, betaalbaarheid voor starters staat onder druk, er zijn lange wachttijden. De plannen van minister Donner bevorderen doorstroming in ieder geval niet.

Actueel en acuut is ook het uitwerken en verwerken van de gevolgen van de woonvisie. Het uitgeven van gronden voor woningen en bedrijven stagneert en de opbrengsten van uitgegeven gronden en de boekwaarden zijn lager dan in voorgaande jaren. Dit is niet in alleen in de Oude IJsselstreek het geval maar dat is in de hele Achterhoek en Nederland het geval.

We hebben inmiddels 10 miljoen euro afgeboekt en kijken vervolgens per bestemmingsplan of en hoeveel we gaan afboeken. Duidelijk is ook dat we het probleem zelf moeten oplossen. De Provincie Gelderland is niet genegen om de knip te trekken en verplichtingen af te kopen. De PvdA vraagt het College desalniettemin creatief en vasthoudendheid te zijn en een twee-sporen-beleid te hanteren richting het Provinciebestuur: enerzijds om de Provincie tot financieel lotgenoot te maken daar waar de Provincie duidelijk en recent de gemeente heeft "gedwongen" tot bouwplannen, anderzijds om de Provincie met aantrekkelijke herstructureringsplannen van wijken en dorpscentra te overtuigen tot cofinanciering.

4. Heroriëntatie welzijn

Omdat de nieuwe landelijke bezuinigingen juist kwetsbare Oude IJsselstreekers onevenredig zwaar treffen stelt het College voor deze te verwerken door ze gepaard te laten gaan met hervormingen, die erop gericht moeten zijn het effect van bezuinigingen ten dele weg te nemen. Cruciaal is een verbeterde samenwerking bij de uitvoering van ondersteuning van meest kwetsbare burgers die zijn aangewezen op voorzieningen binnen een steeds krappere budget.

Het college voert een stevige korting door op een aantal professionele instellingen. Onder de titel heroriëntatie welzijn moet Fidessa in 2012 bijvoorbeeld 100.000 euro bezuinigen. Dit bedrag loopt in 2015 op tot 200.000. Dit is fors. De PvdA vraagt het college bij het doorvoeren van deze bezuiniging zorgvuldig te werk te gaan en zoveel tijd te nemen als nodig is. In de raadsrotonde zegt de organisatie deze korting niet zonder gevolgen te kunnen dragen. Ga vooral in gesprek met de instelling om samen te bekijken hoe tegen lagere kosten invulling van doelstellingen plaats kan vinden.

5. Natuur –en Milieueducatie (NME)

Met het voorstel van het college de financiële bijdrage aan het NME heeft de PvdA problemen. Wij vinden dat de gemeente Oude IJsselstreek ook na 2012 moet blijven bijdragen aan dit belangrijke initiatief. We vinden dat natuur –en milieueducatie een onderdeel is van ons totale milieubeleid en dus onderdeel van de afvalstoffenheffing. Een verrekening met de afvalstoffenheffing al in 2012 vinden we redelijk.

6. Clustering investeringen infrastructuur

In de voorjaarsnota was de mogelijkheid van clustering van investeringen in de wegen en infrastructuur opgenomen. Ik zie dat voorstel niet meer terug in deze begroting. Sterker in de investeringsstaat staat gewoon weer een lijstje met namen van wegen. We hebben bij de behandeling van de voorjaarsnota juist gezegd dat de clustering van de investeringen mogelijkheden biedt om snel en adequaat te handelen. Bij de investeringen in het riool werkt dit systeem ook prima. Op deze manier zou bijvoorbeeld het dorpsplein in Etten naar voren kunnen worden gehaald ten laste van een ander project dat vertraging heeft opgelopen. Overigens staat in de brief over dit Kerkplein, dat ambtenaren de toezegging zouden hebben gedaan. Vreemd. In het kader van infrastructurele werken willen we ook graag weten of en zo ja welke ontwikkelingen er zijn met betrekking tot de Rondweg in Silvolde?

7. Centrumplannen

Inmiddels zien we in het centrum van Terborg zo langzamerhand de resultaten van de na de herindelings voorbereide plannen en investeringen. Pleintje Kaak (Borgse Hagen) is geopend, de Walstaete zie je met de dag completer worden, de Walstraat ontwikkeld zich en er komen zelfs nieuwe ondernemers naar Terborg. Dat is niet alleen de verdienste van de gemeente maar ook van de tomeloze inzet van Terborgs Belang en Terborg Centraal. Een andere partij in de ontwikkeling van het centrum van Terborg was de stichting Stadsherstel. Kunt u aangeven hoe die stichting de afgelopen jaren gevaren is?

Ook in Varsseveld ontwikkeld zich het centrumplan gestaag. Er komt weer leven in het centrum met nieuwe gebouwen als de Borch en de woningbouw op de plek van de Ploeg. Ook de plannen voor het MFA (Multi functionele accommodatie) worden steeds concreter. De PvdA-fractie wil het college in dit verband wel vragen goed te kijken naar de opzet van de plannen. Zorg er in ieder geval voor dat de exploitatie van Kwaksmolle en de Nieuwe Borch niet onnodig onder druk komt te staan door veel te veel aanbod.

Gelukkig positieve resultaten in Terborg en Varsseveld. De PvdA-fractie maakt zich echter des te meer zorgen over de ontwikkeling van het centrumplan in Ulft. Alles staat letterlijk op de kop. De bereikbaarheid staat onder druk maar dat is tijdelijk. We zien echter ook veel leegstand in het centrum en ook nog een halflege nieuwe Smeltkroes. Alles staat letterlijk op de kop, zei ik, maar geldt dat ook voor de in het verleden gekozen uitgangspunten en keuzes? De PvdA-fractie wil op korte termijn een bijeenkomst waarin we als raad worden bijgepraat.

8. Regionaal werkende organisaties

De PvdA maakt zich zorgen over bezuinigingskeuzes die verschillende gemeenten in de Achterhoek maken. We gaan natuurlijk niet over keuzen van anderen, maar we zien wel een zorgelijk patroon. Namelijk dat regionaal werkende organisaties er geheel willekeurig door getroffen worden. Dat geldt niet alleen voor bibliotheken of de muziekschool, maar ook voor bijvoorbeeld het NME en organisaties op het gebied van jeugd en mantelzorg. De ene gemeente bezuinigd wél op een organisatie de andere niet of minder. We moeten oppassen dat we in jaren opgebouwde regionale structuren niet binnen 'no time' afbouwen terwijl de opbouw opnieuw jaren in beslag neemt.

9. De Achterhoek het afvoerputje van Nederland

Een andere zorgelijke ontwikkeling vindt de PvdA-fractie de volledige onverschilligheid van Den Haag als het gaat om de Achterhoek en de kwaliteit ervan. Zijn we al eerder opgezegd met een groot aantal Landbouwontwikkelingsgebieden en bovengrondse aanleg van de 380 KV hoogspanningsleiding, sinds kort zijn daar bijgekomen de mogelijkheden voor een commercieel bedrijf te boren naar steenkoolgas en een onderzoek naar de mogelijkheden voor de opslag van kernafval in de ondergrond van de Achterhoek. Als we niet oppassen wordt de Achterhoek zo langzamerhand het afvoerputje van Nederland.

Behalve een actiegroep tegen de omstreden proefboringen naar schaliegas, blijft het in de Achterhoek oorverdovend stil. Geen gezamenlijk actie van de gemeentebesturen via de regio Achterhoek om in de Den Haag aan de bel te trekken en bezwaar te maken tegen deze ontwikkelingen. Niets! Wij vragen het college daarom in de regio aandacht te vragen voor deze stapeling van ongewenste ontwikkelingen en actie te ondernemen.

10. De organisatie en de medewerkers

In al dit begrotingsgeweld is een belangrijke vraag hoe houden we de motivatie en de kritische massa aan kennis van de medewerkers op peil? Bestuurlijke besluiten om anders te gaan werken, of om taken niet meer uit te voeren dan wel anders uit te gaan voeren, kennen personele gevolgen. Die personele gevolgen moeten we als een goed werkgever grotendeels opvangen door intelligent gebruik te maken van de voorziene uitstroom die voor de komende jaren in kaart wordt of is gebracht en het optimaal benutten van het P&O Instrumentarium.

De verandering van de rol van de gemeente, de beperking van het gemeentelijke takenpakket, en de verbetering en vernieuwing van werkprocessen, heeft zijn weerslag op het werk van de organisatie als geheel en op de activiteiten van iedere individuele medewerker. De 'werkomgeving' verandert: van medewerkers wordt gevraagd om op een andere manier te gaan werken, vaak met een nieuwe opdracht en samen met minder collega's binnen een anders gestructureerde werkeenheden. Een dergelijke metamorfose vergt een grote aanpassing. Interne communicatie is van groot belang om betrokkenheid te verwerven, te bevorderen en te behouden. Medewerkers moeten op de hoogte zijn van de veranderingen in de organisatie. Dat is echter niet genoeg. Er is ook breed besef nodig van de noodzaak en de urgentie.

Maar wat vooral ook nodig is, en daar wil ik mee eindigen, is verbinding tussen partijen in deze gemeenteraad. We zijn nu bijna twee jaar op streek en zoeken nog steeds meer naar de

verschillen dan naar de overeenkomsten. Ik steek de hand daarvoor in de eerste plaats, in eigen boezem. Politiek moet je natuurlijk bedrijven op het scherpst van de snede, maar het moet wel constructief blijven en niet het cynisme voeden. Wat mij betreft zoeken we de komende periode dan ook meer de samenwerking en proberen we de verschillen, die er natuurlijk zijn, te overbruggen. De inzet is wat mij betreft actief op zoek te gaan naar draagvlak voor besluiten onder alle partijen in deze raad. Ik denk dat het nodig is om naar buiten een krachtig beeld neer te zetten om de komende opgaven op het terrein van de organisatieveranderingen, de financiën, de WMO, en de samenwerking het hoofd te kunnen bieden. Geen zoutloze compromissen sluiten, maar met respect voor elkaars opvattingen oplossingen zoeken die de gemeente en de burgers verder helpen.

Tot zover in eerste termijn, maar niet nadat we de overige raadsfracties, het college en de ambtelijke organisatie hebben bedankt voor de samenwerking de afgelopen periode. We hopen ook de komende ongetwijfeld interessante periode weer op u allen te kunnen rekenen.